

Економічні науки

Салун Богдана Олександрівна

*магістрантка факультет обліку та аудиту
Вінницького національного аграрного університету*

Науковий керівник:

Грищук Н.В.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Вінницький національний аграрний університет*

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

***Анотація.** В статті досліджено джерела фінансового забезпечення підприємств малого та середнього бізнесу (МСБ), проаналізовані їх склад та структура. Визначено роль власного капіталу, зобов'язань та держаної підтримки як джерел фінансового забезпечення підприємств МСБ на сучасному етапі в Україні.*

***Ключові слова:** мале підприємництво, розвиток, фінансове забезпечення, самофінансування, державне фінансування, банківське кредитування.*

Постановка проблеми. В умовах посилення світової економічної конкуренції, кризових явищ в економіці України, проблем політичного характеру, надзвичайно важливим завданням є створення сприятливого клімату для розвитку малого підприємництва. Важливу роль у такому стимулюванні розвитку малого підприємництва відіграє створення належного фінансового забезпечення. Розвиток бізнесу, зокрема малого і середнього, відіграє важливу роль в економіці країни, між ним та

економічним розвитком країни спостерігаються тісний зв'язок та пряма залежність. Рівень розвитку малого і середнього бізнесу прямо залежить від насичення ринку товарами та послугами, кількістю безробітних та рівня життя населення. Активізація та підтримка малого і середнього бізнесу є одним із напрямів, що забезпечує подолання економічної кризи та її наслідків для країни

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування джерел фінансового забезпечення малого бізнесу заслуговує увагу та досліджується багатьма вченими. Значний внесок у висвітлення різних теоретичних і практичних аспектів даного питання зробили такі вітчизняні вчені, як Одераченко О., Версаль Н, Калетнік Г.М., Грищук Н.В., Вдовенко Л.О., Радова Н.В., Руда О. Л. та ін.

Мета статті. Метою статті є дослідження стану фінансового забезпечення підприємств МСБ, а також можливі шляхи підтримки з боку держави.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку економіка України потребує значної диверсифікації, а для цього потрібно джерело стабільного розвитку, цим джерелом може стати саме малий та середній бізнес (МСБ). Для розвитку МСБ, як і будь-якого бізнесу, потрібно надійне фінансове забезпечення його діяльності. У широкому розумінні поняття «фінансове забезпечення діяльності підприємства» узагальнює сукупність заходів та умов, що сприяють сталому розвитку підприємства шляхом покриття витрат фінансовими ресурсами залежно від розміру виробництва та фінансового становища.

Держава виконує роль посередника між малим і середнім бізнесом та міжнародними фінансовими установами, адже надає консультації та сприяє співробітництву з такими міжнародними організаціями

Аналізуючи закордонний досвід, можна зробити висновок, що основним пріоритетом розвитку доступної, зручної, соціально спрямованої та гнучкої системи мікрофінансування в Україні є:

- стимулювання фінансово-кредитних установ, а саме комерційних банків, кредитних спілок, лізингових компаній та товариств взаємного кредитування, до розширення послуг із мікрокредитування малого і середнього бізнесу;
- спрощення порядку надання кредитів, зменшення відсотків за користування кредитами, збільшення строку користування кредитами, що в результаті приведе до забезпечення сприятливих умов для отримання мікрокредитів підприємцями;
- підтримка та врегулювання нормативних відносин між фінансово-кредитними установами та клієнтами;
- підтримка та розвиток фінансово-кредитних установ;
- дослідження та використання закордонного досвіду у сфері мікрокредитування;
- вдосконалення нормативно-правових актів у сфері кредитування фінансово-кредитними установами;
- вдосконалення механізму одержання мікрокредитів за рахунок підтримки малого і середнього бізнесу державними установами;
- розробка національної програми з мікрокредитування;
- розробка системи інформаційно-освітнього забезпечення підприємців у сфері кредитування [2].

За визначенням В. М. Опаріна, фінансове забезпечення діяльності підприємств реалізується через самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування. Вчений розділяє фінансове забезпечення на три складові, чим підкреслює традиційний підхід щодо фінансування діяльності господарюючих суб'єктів, яке здійснюється шляхом використання власних, позичених та залучених ресурсів [4]. Отже, на нашу думку, в контексті

фінансового забезпечення діяльності підприємств малого та середнього бізнесу є доцільним розгляд його структури в якій виділяється самофінансування та запозичення, тобто власний капітал та зобов'язання.

Концентруючись на фінансовому забезпеченні малого бізнесу слід зазначити, що: механізм фінансування малого бізнесу – це система форм, методів і засобів впливу на процес фінансування їхньої діяльності. Він формується під впливом трьох складових: ринку, держави і підприємств» [1]. На рис. 1. зображено взаємозв'язок зазначених складових.

Рис. 1. Складові механізму фінансування малого бізнесу

Саме на цих складових базується система регулювання різноманітних напрямів діяльності малого бізнесу. При цьому державі відводиться провідна роль у сприянні спрощеного доступу малих підприємств до джерел фінансування шляхом впровадження схем, продуктів та програм державної підтримки малого бізнесу.

В Україні підприємництво поки ще не відіграє суттєвої ролі в забезпеченні економічного зростання, його внесок у валовий внутрішній продукт складає лише 19,2 %. Показники, які характеризують тенденції розвитку малого та середнього бізнесу в Україні представлено у таблиці 1. Як свідчать дані представлені у таблиці 1, усі показники, що аналізуються мають тенденцію до зростання. Зазначене свідчить про динамічний

розвиток малого та середнього підприємництва в Україні. Якщо розглядати обсяги кредитування банками, відповідно до розміру суб'єкту господарювання, то слід констатувати, що найбільш стабільна пропозиція кредитних ресурсів спостерігається для суб'єктів великого підприємництва.

Таблиця 1

**Динаміка розвитку малого та середнього бізнесу в Україні за період
2017–2020 рр.**

Показники	Роки			
	2017	2018	2019	2020
Кількість суб'єктів, одиниць				
Середнє підприємництво	19210	15510	15254	18129
Мале підприємництво	1702201	1958385	1789406	1922978
Кількість зайнятих працівників, осіб				
Середнє підприємництво	3054150	2632690	2623807	3089709
Мале підприємництво	4291173	3838749	3956331	4319757
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн				
Середнє підприємництво	1683344,1	2184376,8	3314956,1	4194484,1
Мале підприємництво	933717,7	1318974,5	2067799,3	2698213,4
Відсотків до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг):				
Середнє підприємництво	38,8	39,3	39,9	39,9
Мале підприємництво	20,5	23,7	24,9	25,6
Фінансові результати, млн. грн				
середнє підприємництво	-1567,8	-102769,2	70105,0	246950,1
Мале підприємництво	-29420,9	-118194,4	-20971,9	89449,4
Відсоток суб'єктів, які отримали прибуток, %				
Середнє підприємництво	63,7	70,6	76,1	77,6
Мале підприємництво	65,0	73,5	72,3	73,3

В 2020 році аграрний сектор області отримав державну фінансову підтримку на загальну суму 256 млн грн за наступними державними програмами:

- 1) фінансова підтримка розвитку фермерських господарств:
  - субсидію за одиницю оброблюваних земель в сумі 1,69 млн грн отримано 31 фермерським господарством;
  - бюджетну дотацію за утримання корів в обсязі 0,85 млн грн одержано на 169 ідентифікованих та зареєстрованих корів;

- часткову компенсацію витрат на надані дорадчі послуги в сумі 33,8 тис. грн отримано 11 суб'єктами;

2) державна підтримка розвитку тваринництва та переробки с/г продукції:

- відшкодування вартості закуплених племінних тварин, бджіл, сперми та ембріонів в сумі 42,9 млн грн отримали 11 сільськогосподарських підприємств;
- спеціальну бюджетну дотацію за наявні бджолосім'ї в обсязі 23,1 млн грн отримали 1827 операторів за наявну кількість бджолосімей 115,7 тис. шт.;
- відшкодовано вартість 2 тваринницьких об'єктів на суму 53,8 млн грн, також отримано відшкодування вартості 1-го об'єкта із зберігання та переробки зерна в обсязі 3,27 млн грн;

3) фінансовою підтримкою розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства скористались 21 сільгосп підприємство в обсязі 16,9 млн грн, 5 підприємств отримали компенсацію за придбання техніки та обладнання, 15 – садівного матеріалу, шпалери та зрошення, 1 - компенсація вартості будівництва;

4) в рамках фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів 377 сільгосп підприємствами було отримано пільгових кредитів на суму 1,6 млрд грн, сума компенсації становить 66,5 млн грн.

Переважає кількість середніх і малих підприємств України зосереджена у місті Києві, Київській, Дніпропетровській, Одеській, Львівській та Харківській областях. Найменшу кількість середніх і малих підприємств зареєстровано у Закарпатській, Волинській, Рівненській, Сумській, Тернопільській та Чернівецькій областях [4].

Проблеми, що пов'язані із значними фінансовими та матеріальними витратами суб'єктів господарювання малого та середнього бізнесу на етапі започаткування господарської діяльності, зокрема:

- висока вартість оренди комерційної нерухомості;
- висока вартість купівлі-продажу комерційної нерухомості;
- завищені тарифи на комунальні послуги;
- потреба в закупівлі сучасного обладнання, устаткування, інструментів, техніки, технологій тощо.

Перешкоджають отриманню позик малому і середньому бізнесу такі проблеми [5, с. 16]:

- складна процедура отримання кредитних коштів;
- значні витрати часу на розгляд та оформлення кредиту за невеликих термінів кредитування, невисока рентабельність діяльності малих та середніх підприємств, що непокриває банківської ставки по кредиту;
- брак або відсутність у позичальника застави, яку банки та кредитні установи розглядають як вид забезпечення. Значною перешкодою є проблеми із реалізацією застави боржників, яку банки та кредитні установи можуть реалізовувати довго та за зниженими ринковими цінами;
- ризики, пов'язані з невчасним поверненням кредиту і сплати відсотків за ним;
- ризики банкрутства малих та середніх підприємств через фінансову неспроможність.

Сьогодні для вирішення цієї проблеми в Україні поширюється практика закупівлі сільськогосподарської техніки в кредит та лізинг. На практиці річна процентна ставка коливається від 1% в доларах і від 10% у гривнях, перший внесок повинен бути не менш 20% вартості техніки. слід відмітити, що вартість кредитів в іноземній валюті зростала протягом усього 2017 року [7]. Також є ринок техніки «вторинного використання»,

але цей сегмент не є важливим для розвитку агропідприємств та фермерських господарств у зв'язку з тим, що пропозиції, характерні для цього сегменту, не мають належного попиту. Переваги лізингу пояснюються гнучкістю цього способу фінансування, який використовують недостатньо. Саме в умовах невизначеності та ризику особливої уваги заслуговує така форма, як пайовий лізинг, який широко використовують у світовій практиці для фінансування інвестиційних програм.

Ще одним інструментом фінансового механізму фінансово-кредитного забезпечення розвитку малого підприємництва є факторинг. ринок факторингових послуг в Україні є відносно молодим (діє з 2001 р.) та перебуває на стадії формування, тому такий вид фінансування малого підприємництва, як кредити факторингових компаній у вигляді викупу дебіторської заборгованості, в нашій державі не є популярним.

Висновки. Проведені дослідження показали, що в умовах глибокої системної соціально-економічної кризи для малого підприємництва в Україні катастрофічно скорочуються як ендогенні (власний капітал, нерозподілений прибуток, амортизаційні відрахування тощо), так й екзогенні (позикові кошти, лізинг, іноземні інвестиції тощо) фінансові ресурси для свого розвитку. Політика дерегуляції, що проводиться на державному рівні є необхідною умовою для нормального функціонування малого підприємництва, але без державного регулювання сфери фінансового забезпечення малого підприємництва неможливо становлення підприємців-початківців (start-up), зростання інноваційного підприємництва й виходу його на нові зовнішні ринки, формування середнього класу, вирішення множини соціальних питань внаслідок скорочення кількості робочих місць.

Наразі Фондом підтримки селянських фермерських господарств керує Юрій Вельгус. Він зробив значні зрушення щодо проблем фінансового забезпечення малих фермерських господарств.

Крім того, стимулювання розвитку та підтримка кредитування малого і середнього бізнесу в Україні потребує таких заходів: спрощення механізму отримання кредитів підприємцями; сприяння розвитку небанківських фінансових установ; розробка та державна підтримка програм із мікrokредитування; вдосконалення механізму підтримки та розвитку малого і середнього бізнесу; пільгове оподаткування для підприємств, що займаються інноваційною діяльністю; розробка державної програми пільгового фінансування малого і середнього бізнесу

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukr!stat.gov.ua/>
2. Барбакова Л.В. Фінансові інструменти і проблеми залучення фінансових засобів у малий і середній бізнес / Л.В. Барбакова // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2018. № 4(4). С. 102-111.
3. Вдовенко Л.О. Стратегія фінансово-кредитного забезпечення підприємницької діяльності в аграрній сфері / Вдовенко Л.О., Фурман І.В. // Університетські наукові записки. 2015. №4(56). С. 35-43.
4. Держпідтримка фермерів-2020: напрями та перелік документів для отримання. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/759-derjpidtrimka-fermeriv-2020-napryamki-ta-perelik-dokumentiv-dlya-otrimannya>
5. Грищук Н. В. Гармонізація державної фінансової політики щодо фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2017. № 4. С. 75-80.
6. Калетнік Г. М. Підвищення ефективності функціонування підприємств АПК на основі формування і використання інтелектуального капіталу

ЕКОНОМІКА, ФІНАНСИ, МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики. 2020. № 4. С. 7-19.

7. Кредитна програма АгроКуб. URL: <https://kub.pb.ua/get-credit>
8. Малій О. Г. Аналіз сучасної системи кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2018. Випуск 191. С. 285-297.